

Vammaispalvelulaki (675/2023) Koulutus 1, 15.4.2026

Sari Kokko, järjestöjohtaja
Taina Kølhi, juristi
Julia Puumalainen, juristi

Näkövammaisten liitto

Näkövammaisten liiton vammaispalvelulakia koskevat kevään 2026 koulutukset

- **Ke 15.4. klo 16-17.30:** vammaispalvelulain tarkoitus, 1.1.2026 voimaan tullut soveltamisalasäännös ja lain siirtymäsäännökset
- **To 23.4. klo 16.00-17.30:** asiakasprosessi, VPL:n liikkumisen tuen palvelu ja SHL:n liikkumista tukevat palvelut
- **Ke 29.4. klo 16.00-17.30:** VPL:n valmennuksen palvelu, erityisesti liikkumistaidon ohjaus, ja henkilökohtaisen avun palvelu sekä henkilökohtaisen avun tilalle tarjottavat SHL:n mukaiset palvelut
- **Ke 6.5. klo 16.00-17.30:** VPL:n esteettömän asumisen tuki, taloudellinen tuki ja muut palvelut ja tukitoimet sekä palveluja koskeva oikaisuvaatimus, muutoksenhaku, muistutus ja kantelu
- **Ke 20.5. klo 16.00-17.30:** omaishoidon tuki, perhehoito, vanhuspalvelulaki ja sosiaalihuoltolain palvelut lapsiperheille ja iäkkäille

Koulutusmateriaalissa käytettävät lyhenteet

- Vammaispalvelulaki VPL
- Sosiaalihuoltolaki SHL
- Sosiaali- ja terveysministeriö STM
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL
- Hallituksen esitys HE
- Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta StV, ja -valiokunnan mietintö StVM
- Eduskunnan perustuslakivaliokunta PeV, ja -valiokunnan lausunto PeVL

Vammaispalvelulain tarkoitus

VPL 1 § Lain tarkoitus

- Tämän lain tarkoituksena on:
 - 1) toteuttaa vammaisen henkilön **yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa** sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä;
 - 2) tukea vammaisen henkilön **itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista**;
 - 3) **turvata vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut.**

Lain tarkoitussäännöksen merkitys

- Säännös on tarkoitettu **ohjaamaan palvelutarpeen arviointia, palveluiden järjestämis- ja toteuttamistavan valintaa ja palvelupäätöksiä.**
- Viittaukset perusoikeuksiin ja YK:n vammaissopimuksen yleisiin periaatteisiin ja sen asettamiin velvoitteisiin.
- VPL 2 §: **Arvioitaessa oikeutta saada vammaispalveluita** eri elämänvaiheissa tulee ottaa huomioon, mitä 1 §:ssä säädetään lain tarkoituksesta.
- VPL 5 §: Palveluiden järjestäjän on huolehdittava, että **vammaisen henkilön eri lakeihin perustuvat palvelut muodostavat vammaispalvelulain tarkoitusta toteuttavan yhtenäisen kokonaisuuden.**

VPL 2 §, Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön

Useaan kertaan muutettu säännös, viimeinen muutos voimaan 1.1.2026

VPL 2 §, 1-3 momentit

- Vammaisella henkilöllä tarkoitetaan tässä laissa **henkilöä**, joka tarvitsee **vamman tai sairauden aiheuttaman pitkäaikaisen fyysisen, kognitiivisen, psyykkisen, sosiaalisen tai aisteihin liittyvän toimintarajoitteen** johdosta **välttämättä apua tai tukea tavanomaisessa elämässä**.
- Vammaispalvelulaissa säädetään **vammaisille henkilöille järjestettävistä erityispalveluista** eli vammaispalveluista.
- **Vammaisen henkilön palvelut järjestetään ensisijaisesti muun lain**, kuten sosiaalihuoltolain, terveydenhuoltolain, vanhuspalvelulain, varhaiskasvatuslain tai perusopetuslain **perusteella**.

Mitä tarkoittaa välttämätön tarve ja tavanomainen elämä?

- **Avun tai tuen tarpeen välttämättömyys, ei toiminnon välttämättömyys.** Kykeneekö suoriutumaan toiminnosta ilman apua tai tukea tai vaarantuuko turvallisuus tai terveys ilman apua ja tukea?
- Välttämätöntä voi olla **myös vain vähäinen tai vain joissain tilanteissa tarvittava** apu ja tuki.
- **Tavanomaista elämää** on itsestä, perheestä ja kodista huolehtiminen, liikkuminen, opiskelu, työ ja muu osallistuminen yhteiskuntaan, vuorovaikutus toisten kanssa, sosiaalinen elämä, vapaa-ajan vietto tai loma-ajan toiminta.
- Vertailu vammattomiin saman ikäryhmän samankaltaisessa elämäntilanteessa oleviin ihmisiin.
Huomioitava monimuotoiset **elämäntilanteet ja yksilölliset tarpeet** ja **vammaispalvelulain tarkoitus.**

VPL 2 §, 4 momentti

- Vammaispalvelulain perusteella järjestetään palveluita niille **vammaisille henkilöille**, joiden **toimintarajoitteesta johtuva välttämätön avun ja tuen tarve poikkeaa** kyseessä olevaan **elämänvaiheeseen tavanomaisesti kuuluvasta avun ja tuen tarpeesta.**
- **Elämänvaiheella** tarkoitetaan yleiseen elämäntilanteeseen kuuluvaa **ajanjaksoa**, johon liittyy **sille tyypillisiä kehitysvaiheita ja tehtäviä: lapsuus, nuoruus, aikuisuus ja vanhuus.**
- **Arvioitaessa oikeutta saada vammaispalveluita** eri elämänvaiheissa tulee ottaa huomioon lain **1 §** lain tarkoituksesta ja **palveluiden jatkuvuus siirryttäessä elämänvaiheesta toiseen.**
- Arviointi tulee tehdä **yksilöllisesti osana palvelutarpeen arviointia.**

VPL 2 §, 5 ja 6 momentit

- **Vammaispalvelulain perusteella järjestetään palveluita vain, jos muussa laissa tarkoitetut palvelut eivät ole vammaisen henkilön yksilöllisen palvelutarpeen ja edun kannalta sopivia ja riittäviä.**
Asiakkaan edusta säädetään sosiaalihuoltolaissa.
- Muun lain mukaisista palveluista voidaan periä **asiaksmaksulain mukainen maksu.**
Asiaksmaksulaissa säädetään myös maksun perimättä jättämisestä tai alentamisesta (11 §).
- Lisäksi muun lain mukaisista palveluista määrättävä maksu on jätettävä määräämättä tai perimättä tai sitä on alennettava, jos maksu **estää vammaisen henkilön palveluiden yksilöllisen järjestämisen tai vaikeuttaa sitä olennaisesti** tai jos siihen on syytä huollolliset näkökohdat huomioon ottaen.

Miten uutta soveltamisalasäännöstä tulee soveltaa?

Vammaisen henkilön palveluita voidaan järjestää ensisijaisen lainsäädännön,
vammaispalvelulain tai molempien perusteella

STM:n ohje soveltamisalasäännöksen soveltamiseen

lähde STM:n koulutukset 23.1. ja 13.3.2026

- 1. Ensimmäisenä tulee ratkaista, **onko kyse VPL:ssa tarkoitettusta vammaisesta henkilöstä** (VPL 2.2 §).
- 2. Sitten tulee tarkastella, **onko yleislakia**, jota henkilön tilanteessa voisi soveltaa (VPL 2.3 §).
- 3. Seuraavaksi tulee arvioida, **onko kyseessä sellainen avun ja tuen tarve, jota ei yleensä esiinny samassa elämänvaiheessa olevilla henkilöillä** (VPL 2.4 §).
- 4. Sitten tulee arvioida, **ovatko yleislaeissa tarkoitettut palvelut** vammaisen henkilön **yksilöllisen palvelutarpeen ja edun kannalta sopivia ja riittäviä** (VPL 2.5 §).
- 5. Lopuksi on ratkaistava, **onko sovellettava** sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen perimättä jättämistä ja alentamista koskevaa **suojasäännöstä, mikäli palvelut järjestetään yleislain perusteella** (VPL 2.6 §).

Miten arvioidaan, onko kyseessä sellainen avun ja tuen tarve, jota ei yleensä ole samassa elämänvaiheessa olevilla henkilöillä?

- STM: Myös **elämäntilanteella** merkitystä kussakin elämänvaiheessa, mikä lisää yksilöllisen näkökulman tärkeyttä, poissulkien kategoriset linjaukset.
- StV: Yksittäinen asia, kuten **pelkkä asiakkaan ikä, ei ratkaisisi sovellettavaa lakia.**
- HE 92/2025 vp, s. 11. ”Vammaispalvelulain perusteella tulee muiden edellytysten täytyessä myöntää palveluita myös **iäkkäänä tapaturmaisesti vammautuneille** henkilöille sekä henkilöille, joiden **aiemmasta pitkäaikaisesta vammasta tai sairaudesta johtuva avun ja tuen tarve ilmenee tai pahenee vasta vanhuuden** elämänvaiheessa. Lisäksi **yksilöllisen palvelutarpeen arvioinnin perusteella** voidaan myöntää vammaispalveluita tilanteissa, joissa **henkilö on vammautunut pitkäaikaisen sairauden vuoksi vanhuuden elämänvaiheessa.**”

Miten arvioidaan, ovatko yleislaeissa tarkoitettut palvelut vammaisen henkilön yksilöllisen palvelutarpeen ja edun kannalta sopivia ja riittäviä?

- VPL 4 §: Vammaisen henkilön **yksilölliseen palvelutarpeen arviointiin on sisällytettävä arvio** siitä, **voidaanko hänen tarpeisiinsa vastata yleislain mukaisilla palveluilla.**
- VPL 5 §: Palveluiden järjestäjän on **huolehdittava**, että vammaisen henkilön **eri lakeihin perustuvat palvelut muodostavat vammaispalvelulain tarkoitusta toteuttavan yhtenäisen kokonaisuuden.**
- SHL 36 §: Vammaisen henkilön palvelutarvetta arvioitaessa on lisäksi **noudatettava vammaispalvelulakia.**

Muuta palvelujen sopivuuden ja riittävyyden arvioimisessa olennaista sääntelyä ja ohjeistusta

- STM: **Palvelujen saatavuuden ei tulisi olla ohjaava tekijä** arvioitaessa, minkä lain mukaisia palveluita henkilölle myönnetään.
- STM: **Hyvinvointialueen sisäinen eri tahojen yhteistyö on tärkeää sen varmistamiseen, ettei henkilö jää ilman palvelua** (SHL 41 § monialaisesta yhteistyöstä). Tulee huolehtia siitä, että asiakas saa riittävät palvelut siten, kuin perustuslain 19 § edellyttää.
- VPL 2 §: Arvioinnissa tulee ottaa huomioon **palveluiden jatkuvuus elämänvaiheesta toiseen**.
- SHL 2 §: Jos henkilöllä on muun lain nojalla oikeus sosiaalihuollon saamiseen, on **sovellettava niitä säännöksiä, jotka parhaiten toteuttavat asiakkaan etua** siten kuin 4 ja 5 §:ssä säädetään.

SHL 4 § Asiakkaan etu

- **Asiakkaan etua arvioitaessa on huomioitava se, miten eri toimintatavat ja ratkaisut parhaiten turvaavat:**
 - 1)asiakkaan ja hänen läheistensä **hyvinvoinnin**;
 - 2)asiakkaan **itsenäisen suoriutumisen ja omatoimisuuden** vahvistumisen sekä **läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet**;
 - 3)tarpeisiin nähden **oikea-aikaisen, oikeanlaisen ja riittävän tuen**;
 - 4)mahdollisuuden **osallistumiseen ja vaikuttamiseen** omissa asioissaan;
 - 6)toivomuksia, taipumuksia ja muita valmiuksia vastaavan **koulutuksen, väylän työelämään sekä osallisuutta edistävän toiminnan**;
 - 7)asiakassuhteen **luottamuksellisuuden ja yhteistoiminnan** asiakkaan kanssa.

Muuta huomioitavaa

- PeVL 44/2025 ja StVM 26/2025: Lain soveltamisalaa ja palvelujen myöntämistä koskevia säännöksiä **sovelletaan lain tarkoituksen mukaisesti perus- ja ihmisoikeusmyönteisesti**, mikä ehkäisee syrjivien käytäntöjen muodostumista.
- **YK:n vammaisyleissopimuksen** velvoitteita voi tarvittaessa korostaa aiheen mukaan, esim. artikla 5 yhdenvertaisuus, artikla 19 eläminen itsenäisesti ja osallisuus yhteisössä (“mukaan lukien henkilökohtainen apu, jota tarvitaan tukemaan elämistä ja osallisuutta yhteisössä”), artikla 20 henkilökohtainen liikkuminen jne.
- Vammaisyleissopimus on Suomessa voimassa olevaa lakia.

Vammaispalvelulain soveltamista ohjaava materiaali

Erityisesti moneen kertaan muuttunut soveltamisalasäännös

STM:n ja THL:n toimeenpanon ohjaus

- STM:n [verkkosivut](#), koulutukset ja ohjausmateriaalit:
 - STM:n toimeenpanon tuki: vammaispalvelulain soveltamisalan muutos ja elämänvaiheeseen liittyvä arviointi [osa 1 23.1.2026](#) ja [osa 2 13.3.2026](#)
- [THL:n Vammaispalvelujen ohjeet](#) ja Verkostoituvat vammaispalvelut –[tilaisuudet](#)
- Vammaispalveluiden ammattilaisohjeiden [soveltamisalasäännöstä ja elämänvaiheen käsitettä koskeva verkkosivu](#)

Vammaispalvelulain soveltamista ohjaava lain ja sen muutosten runsas valmisteluaineisto

- **Alkuperäinen lakiesitys HE 191/2022 vp** ja siitä annetut **sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 52/2022** ja **perustuslakivaliokunnan lausunnot PeVL 79/2022** ja **PeVL 100/2022**.
 - PeV edellytti ikääntymisrajauksen poistoa ja StV teki lakiin säännösmuutoksia ja lisäsi 4 uutta säännöstä.
- **Lain soveltamisalasäännöksen viimeisin muutosesitys HE 92/2025 vp** ja siitä annetut **sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 26/2025** ja **perustuslakivaliokunnan lausunto PeVL 44/2025**.
 - Laki vammaispalvelulain 2 § ja 4 §:n muuttamisesta (1399/2025): soveltamisalasäännöstä (2 §) ja palvelutarpeen arviointia (4 §) koskevat, 1.1.2026 voimaan tulleet muutokset.

Vammaispalvelulain soveltamista ohjaava muu lainsäädäntö ja muu materiaali

- Vammaispalvelulain soveltamista ohjaa **muukin lainsäädäntö**, kuten perustuslaki, hallintolaki, yhdenvertaisuuslaki, sosiaalihuoltolaki ja sosiaalihuollon asiakaslaki.
- **Oikeuskirjallisuus:**
 - Rätty Tapio, Uusi vammaispalvelulaki 2025.
 - Lehti ym. Vammaispalvelujen lainsäädäntö käytännössä 2025.
- Tuomioistuinratkaisut
- Laillisuusvalvontaratkaisut

Siirtymäsäännökset

Yleistä vammaispalvelulain siirtymäajoista

Kolmen vuoden siirtymäaika 1.1.2025-31.12.2027, jonka aikana voi olla voimassa sekä uuden että aiemman vammaispalvelulain mukaisia päätöksiä. Kaikkia aiemman lain mukaisia päätöksiä ei tarvitse muuttaa uuden lain mukaiseksi samalla kertaa, ellei palvelutarve sitä edellytä tai ellei vammainen henkilö sitä itse halua.

1. Ennen vuotta 2025 tehdyt päätökset ovat voimassa päätökseen merkityn ajan, kuitenkin enintään vuoden 2027 loppuun.
2. Vuonna 2025 tehdyt päätökset voimassa päätökseen merkityn ajan.
3. Vuonna 2026 tehdyt päätökset voimassa päätökseen merkityn ajan.

Vammaispalvelulain mukaiset palvelut

Erilliset koulutukset osasta palveluita huhti- toukokuussa 2026

Näkövammaisten liiton seuraavat vammaispalveluita koskevat koulutukset

- **To 23.4. klo 16.00-17.30:** Vammaispalveluiden asiakasprosessi
 - Vammaispalvelulain liikkumisen tuen palvelu ja sosiaalihoitolain liikkumista tukevat palvelut
- **Ke 29.4. klo 16.00-17.30:**
 - Vammaispalvelulain valmennuksen palvelu ja henkilökohtaisen avun palvelu
 - Henkilökohtaisen avun tilalle tarjottavat SHL:n mukaiset palvelut
- **Ke 6.5. klo 16.00-17.30:**
 - Vammaispalvelulain mukaiset esteettömän asumisen tuki, taloudellinen tuki ja muut palvelut ja tukitoimet
 - Palveluja koskeva oikaisuvaatimus, muutoksenhaku, muistutus ja kantelu
- **Ke 20.5. klo 16.00-17.30:** omaishoidon tuki, perhehoito, vanhuspalvelulaki ja sosiaalihoitolain palvelut lapsiperheille ja iäkkäille

Kiitos!

sari.kokko@nakovammaistenliitto.fi

taina.kolhi@nakovammaistenliitto.fi

julia.puumalainen@nakovammaistenliitto.fi

Näkövammaisten liitto